

УДК 355.5

О. П. Флорін, С. О. Стародубцев, О. М. Шаповал

ОБҐРУНТУВАННЯ СТРУКТУРИ ТА ФУНКЦІЙ СИСТЕМИ БОЙОВОЇ ПІДГОТОВКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Запропоновано варіант побудови системи бойової підготовки Національної гвардії України, визначено її структуру, завдання, функції, склад елементів та підсистем.

Ключові слова: система, бойова підготовка, Національна гвардія України, структура.

Постановка проблеми. Аналіз процесів бойової підготовки (БП) Національної гвардії України (НГУ) засвідчує, що при їх здійсненні виникають проблеми, пов'язані з недосконалістю науково-методичного забезпечення підготовки органів управління з'єднань, частин та підрозділів. На сьогодні в органах управління військ, а також у документах нормативного і науково-методичного характеру, що ними видаються, значного поширення набуло поняття “система бойової підготовки” (СБП) – певна сукупність сил та заходів, які спрямовані на виконання завдань бойової підготовки військ.

Однак, незважаючи на важливість зазначеного питання для Національної гвардії України, ані в керівних документах, ані в документах науково-методичного характеру, на жаль, немає чіткого і науково обґрунтованого визначення наведеного поняття. Це породжує певні проблеми, пов'язані з неоднозначністю і неточністю тлумачень, нечіткістю визначень як завдань, так і складників такої системи. Крім того, досі не визначені структура системи бойової підготовки, склад і функції її підсистем та елементів, не розкрито мережу зв'язків між ними і т. ін.

Наслідками такого підходу можуть стати системні помилки в організації процесів бойової підготовки, у визначенні завдань та способів їх реалізації, розподілі функцій між виконавцями та органами управління. Тому розроблення і систематизація основних положень з метою надання науково обґрунтованого визначення поняття “система бойової підготовки” Національної гвардії України, визначення її структури і порядку функціонування є актуальними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

На сьогодні основними документами, у яких © О. П. Флорін, С. О. Стародубцев, О. М. Шаповал

викладено положення, що визначають завдання бойової підготовки, зміст заходів, склад сил та засобів бойової підготовки (тобто фактично деякі складники системи БП), є відповідні накази командувача внутрішніх військ та НГУ [1–6]. Але у зазначених документах немає чіткого й обґрунтованого визначення системи бойової підготовки, не розкривається її структура, завдання та функції.

Метою статті є розроблення і систематизація основних положень з науково-методичного обґрунтування поняття “система бойової підготовки” Національної гвардії України, визначення структури і функцій системи у цілому та окремих її елементів.

Для досягнення поставленої мети вирішено такі часткові завдання:

- визначення сутності бойової підготовки, її мети та завдань;
- формулювання мети функціонування та завдань СБП НГУ;
- визначення структури СБП, складу її підсистем та елементів;
- визначення ролі і місця підсистем та елементів СБП у досягненні мети функціонування;
- визначення функцій підсистем та елементів СБП;
- визначення зв'язків між підсистемами та елементами СБП, порядку їх взаємодії;
- визначення порядку взаємодії СБП із зовнішнім середовищем.

Вирішення наведених часткових завдань у результаті дає змогу обґрунтовано сформулювати визначення загального поняття “система бойової підготовки” НГУ і розкрити її структуру.

Виклад основного матеріалу. Під бойовою підготовкою розуміють комплекс заходів щодо навчання та виховання особового складу,

бойового злагодження підрозділів, частин і з'єднань для виконання службово-бойових (бойових) завдань відповідно до їх службово-бойового призначення у мирний і воєнний час [1, 7].

Метою бойової підготовки є формування у особового складу необхідних у службово-бойовій діяльності знань, умінь та навичок, виховання і розвиток у військовослужбовців високих морально-бойових якостей.

Мета бойової підготовки досягається шляхом вирішення таких *основних завдань* [1]:

– виконання заходів щодо підтримання бойової готовності до виконання завдань за призначенням в умовах мирного часу, під час надзвичайних ситуацій та в умовах надзвичайного стану;

– підтримання злагодженості дій органів управління, тісної взаємодії з органами місцевого самоврядування, територіальними органами МВС та центральними органами виконавчої влади, адміністрацією об'єктів, що охороняються;

– підготовка сил та засобів, які залучаються Антитерористичним центром при Службі безпеки України, до участі у заходах щодо протидії терористичним проявам та проведення антитерористичної операції;

– підготовка підрозділів частин і з'єднань, тимчасових військових формувань (угруповань військ, військових оперативних резервів, резервів частин) до вмілих та рішучих дій під час виконання службово-бойових завдань щодо запобігання проявам тероризму, а також масових заворушень, що супроводжуються насильницькими діями;

– підтримання злагодженості дій особового складу в складі військового наряду (варти), чергового підрозділу, військово-оперативного резерву (резерву), новостворених підрозділів (військових частин).

Очевидно, що визначені завдання бойової підготовки можуть вирішуватися, а фактично й вирішуються в рамках *системи бойової підготовки*.

Під *системою бойової підготовки* будемо розуміти сукупність сил, засобів та заходів, взаємопов'язаних у єдиному процесі

формування у особового складу знань, умінь, навичок та морально-психологічних якостей, необхідних у службово-бойовій діяльності, на основі єдиної нормативно-методичної бази.

Метою функціонування *системи бойової підготовки* НГУ є досягнення визначеного ступеня підготовленості особового складу.

Запропонований варіант структури СБП подано на рис. 1.

Наведена система складається з таких елементів: суб'єкти підготовки; об'єкти підготовки; засоби навчання; заходи підготовки; нормативно-методична база.

Зазначені елементи реалізуються на різних структурних рівнях (див. табл. 1), а саме: командування НГУ (рівень 1); управління оперативно-територіального об'єднання (ОТО) НГУ (рівень 2); бригада, полк, окремих батальйон (рівень 3); лінійний батальйон (рівень 4); рота (окремих взвод) (рівень 5).

Сукупність суб'єктів підготовки, об'єктів підготовки та засобів навчання складає *сили та засоби бойової підготовки*.

Розглянемо детальніше кожен елемент системи бойової підготовки.

Суб'єкти підготовки – це командири, штаби та їх підрозділи, що здійснюють управління та безпосереднє виконання заходів бойової підготовки. Своєю чергою, до суб'єктів підготовки належать *суб'єкти та об'єкти управління*.

Суб'єкти підготовки як елемент системи бойової підготовки призначені для керівництва та організації БП у військах, надання допомоги командирам та начальникам на відповідних структурних рівнях, безпосередньої реалізації заходів БП, контролю за якістю проведення БП та підбиття підсумків. До них належать:

– командувач та штаб головного управління (ГУ) НГУ, управління бойової підготовки (УБП), курси підвищення кваліфікації Національної академії НГУ (КПК НА НГУ), навчальний центр сил спеціального призначення НГУ (НЦ ССП НГУ), навчальний центр НГУ (в/ч 3007) (рівень 1);

– командування та штаб (КШ) управлінь ОТО НГУ, відділення бойової підготовки (ВБП) управлінь ОТО (рівень 2);

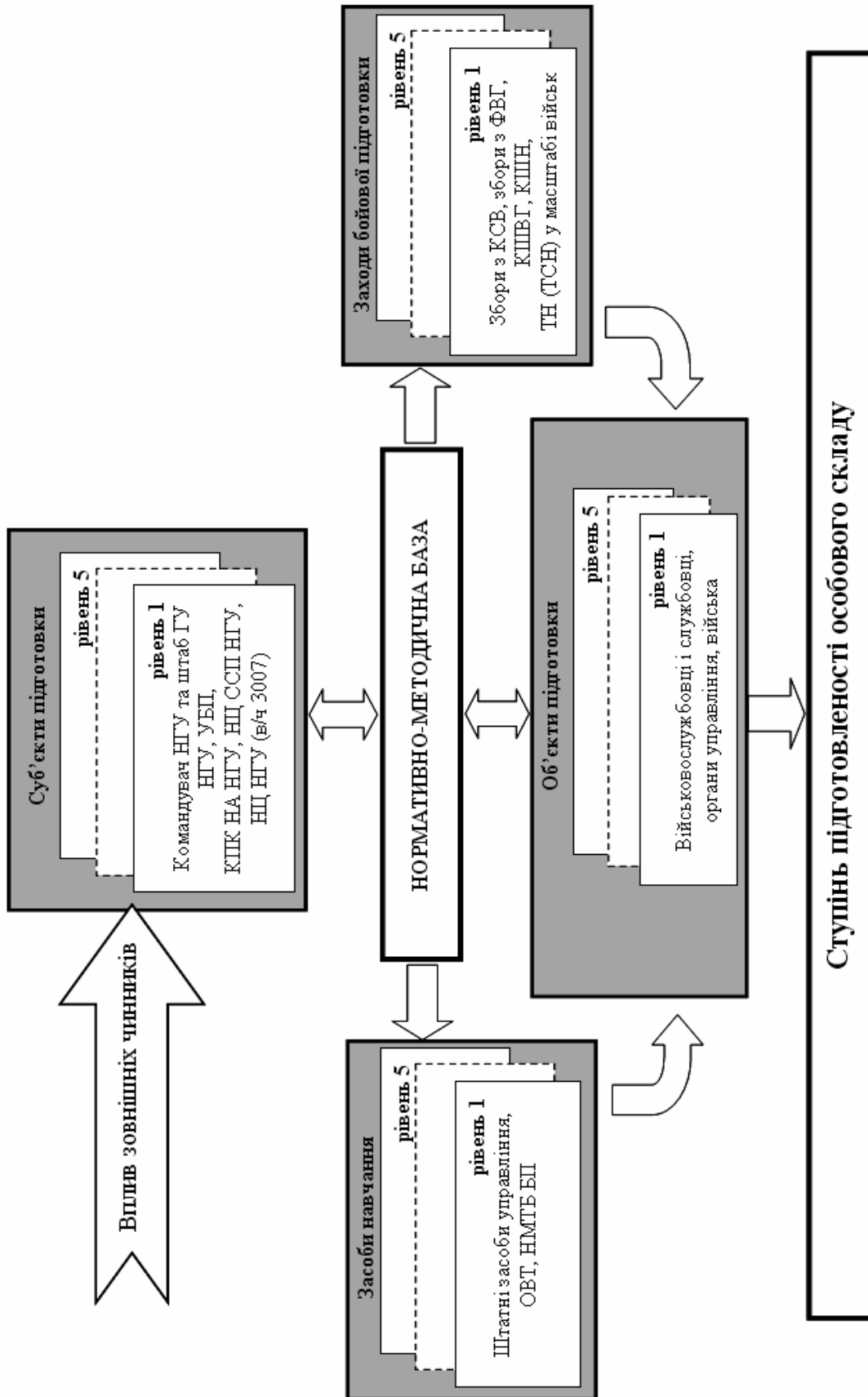

Рис. 1. Система бойової підготовки НГУ

Склад елементів системи бойової підготовки

Структурний рівень НГУ	Елементи системи бойової підготовки				
	сили та засоби бойової підготовки			нормативно-методична база	заходи БП
	суб'єкти підготовки	засоби навчання	об'єкти підготовки		
Командування НГУ (рівень 1)	Командувач НГУ та штаб ГУ НГУ, УБП, КПК НА НГУ, НЦ ССП НГУ, НЦ НГУ (в/ч 3007)	Штатні засоби управління, НМТБ БП	Офіцери і контрактники ГУ НГУ, управлінь ОТО	ОМВ, (ПБПП), МР, КССЗ та БМ, ЗН, МПН	Збори з КСВ, КНШ, збори з ФВГ, КШВГ, КШН, ТН (ТСН) у масштабі військ
Управління ОТО (рівень 2)	КШ УОТО НГУ, ВБП	Штатні засоби управління, НМТБ БП	Офіцери і контрактники управлінь з'єднань, частин	ПБП УОТО (на рік)	Збори з ФВГ ТН (ТСН) у масштабі УОТО
Бригада (полк, окремих батальйон) (рівень 3)	КШ в/ч, ВБП, ГБП	Штатні ОВТ, НМТБ БП	Командири батальйонів та їх заступники, офіцери і контрактники управління	ПБП в/ч (на рік)	ТН (ТСН) у масштабі в/ч
Батальйон (рівень 4)	КБ, ЗКБ, НШБ	Штатні ОВТ, НМТБ БП	Командири рот та їх заступники, командири взводів, контрактники управління	ПБП (на місяць)	Злагодження структурних підрозділів батальйону
Рота (рівень 5)	КР, ЗКР, КВ	Штатні ОВТ, НМТБ БП	Контрактники, сержанти строкової служби, військовослужбовці строкової служби, ФСР	ПОЗ р (на місяць), РЗ р (на тиждень)	ОП в/сл., підготовка в/сл. у складі підрозділу, ПФСР

– командування та штаб бригади, полку, окремого батальйону (КШ в/ч), відділення бойової підготовки (ВБП) (групи бойової підготовки – ГБП) бригади, полку, окремого батальйону (рівень 3);

– командир, заступник командира та начальник штабу батальйону (КБ, ЗКБ, НШБ) (рівень 4);

– командири рот, заступники командирів рот з бойової підготовки, командири взводів (КР, ЗКР, КВ) (рівень 5).

Безумовно, завдання суб'єктів підготовки на різних рівнях будуть різнитися. Наприклад, на першому рівні вони полягатимуть у загальному керівництві бойовою підготовкою військ, а на останньому (п'ятому) – у безпосередньому проведенні конкретних заходів БП з особовим складом роти (взводу) за тематикою плану БП та розкладом занять.

Засоби навчання як елемент системи бойової підготовки включають матеріальні засоби, за

допомогою яких організуються і здійснюються заходи бойової підготовки у військах. До них відносять: штатні засоби управління (рівні 1 та 2); штатні озброєння, військову техніку (ОВТ) (рівні 3, 4, 5); навчальну матеріально-технічну базу (НМТБ) бойової підготовки (рівні 1–5).

До сил та засобів СБП входять також суб'єкти підготовки – військовослужбовці та цивільні особи підрозділів і військових частин, з якими проводиться навчання, зокрема:

– офіцери ГУ НГУ, управлінь частин і з'єднань (рівні 1, 2, 3);

– командири батальйонів та їх заступники (рівень 4);

– командири рот та їх заступники, командири взводів (рівень 5);

– військовослужбовці військової служби за контрактом рядового, сержантського та старшинського складу (на всіх рівнях);

– сержанти строкової служби (рівень 5);

– військовослужбовці строкової служби (рівень 5);

– фахівці з числа службовців та робітників (ФСР) (рівень 5).

Нормативно-методична база бойової підготовки визначає порядок застосування засобів та виконання заходів БП. До неї належать керівні документи щодо організації бойової підготовки у військах і документи з планування, організації та обліку БП, які відпрацьовуються на всіх структурних рівнях системи БП, а саме:

– організаційно-методичні вказівки командувача НГУ з бойової підготовки військ на навчальний рік (ОМВ) [1], програми бойової підготовки підрозділів (ПБПП) [5], методичні рекомендації з планування бойової підготовки внутрішніх військ (МР) [2], курс стрільб із стрілецької зброї та бойових машин ВВ МВС України (КССЗ), збірник нормативів з бойової підготовки ВВ МВС України (ЗН), документи з організації та методики проведення занять (методичні посібники, настанови тощо) (МПН) (рівень 1);

– план бойової підготовки управління ОТО на рік (ПБП УОТО) (рівень 2);

– план бойової підготовки бригади, полку, окремого батальйону на рік (ПБП в/ч) (рівень 3);

– план бойової підготовки лінійного батальйону на місяць (ПБП б) (рівень 4);

– план основних заходів роти на місяць (ПОЗ р), розклади занять з особовим складом роти на тиждень (РЗ р) (рівень 5).

Заходи бойової підготовки – це різні за часом проведення та ступенем складності заходи залежно від того, на якому структурному рівні системи вони проводяться, що мають загальну мету – якісну підготовку військовослужбовців, підрозділів та військових частин до виконання службово-бойових завдань.

До них відносять:

– збори з керівним складом військ (КСВ), збори з командирами і начальниками штабів (КНШ) управлінь ОТО та військових частин безпосереднього підпорядкування, збори з фахівцями відділень (груп) бойової підготовки (ФВГ), командно-штабні військові ігри (КШВГ), командно-штабні навчання (КШН), тактичні, тактико-спеціальні навчання у масштабі військ (ТН, ТСН) (рівень 1);

– збори з фахівцями відділень (груп) бойової підготовки (ФВГ), тактичні, тактико-спеціальні навчання у масштабі управлінь ОТО (ТН, ТСН УОТО) (рівень 2);

– тактичні, тактико-спеціальні навчання у масштабі бригади, полку, окремого батальйону (ТН, ТСН в/ч) (рівень 3);

– тактичні, тактико-спеціальні навчання у масштабі батальйону (ТН, ТСН б), злагодження структурних підрозділів батальйону (ЗСП б) (рівень 4);

– одиночна підготовка військовослужбовців роти (ОП в/сл.), підготовка військовослужбовців у складі підрозділу та його злагодження, підготовка фахівців з числа службовців, робітників (ПФСР) (рівень 5).

Система бойової підготовки в цілому здійснює своє функціонування під впливом зовнішніх чинників, до яких належать вимоги щодо бойових можливостей Національної гвардії України, що визначаються умовами внутрішньої і зовнішньої воєнної безпеки, та рівень фінансування процесів бойової підготовки військ, що визначається умовами соціально-політичного й економічного становища у державі.

У разі зміни зовнішніх чинників суб'єкти підготовки здійснюють коригування нормативно-методичної бази, а через неї впливають на засоби, що використовуються і визначають заходи бойової підготовки та порядок їх проведення, щоб забезпечити необхідний рівень підготовки особового складу.

Кожен з елементів системи бойової підготовки виконує свої функції в рамках трьох підсистем:

– підсистеми управління;

– підсистеми навчання і виховання;

– підсистеми забезпечення.

Підсистема управління бойовою підготовкою реалізує свої функції на всіх рівнях управління. Воно здійснюється *суб'єктом управління* і спрямоване на *об'єкт управління* (див. рис. 2).

До *суб'єктів управління* відносять органи управління БП, а саме командувача НГУ та штаб ГУ НГУ, управління БП і відділення (групи) БП вищих структурних рівнів.

До *об'єктів управління* належать відділення (групи) бойової підготовки підпорядкованих органів управління та керівники занять.

У рамках підсистеми управління БП суб'єкти управління нижчих рівнів (2–5) одночасно є об'єктами управління для суб'єктів управління вищих структурних рівнів (1–4).

Основними функціями підсистеми управління БП є:

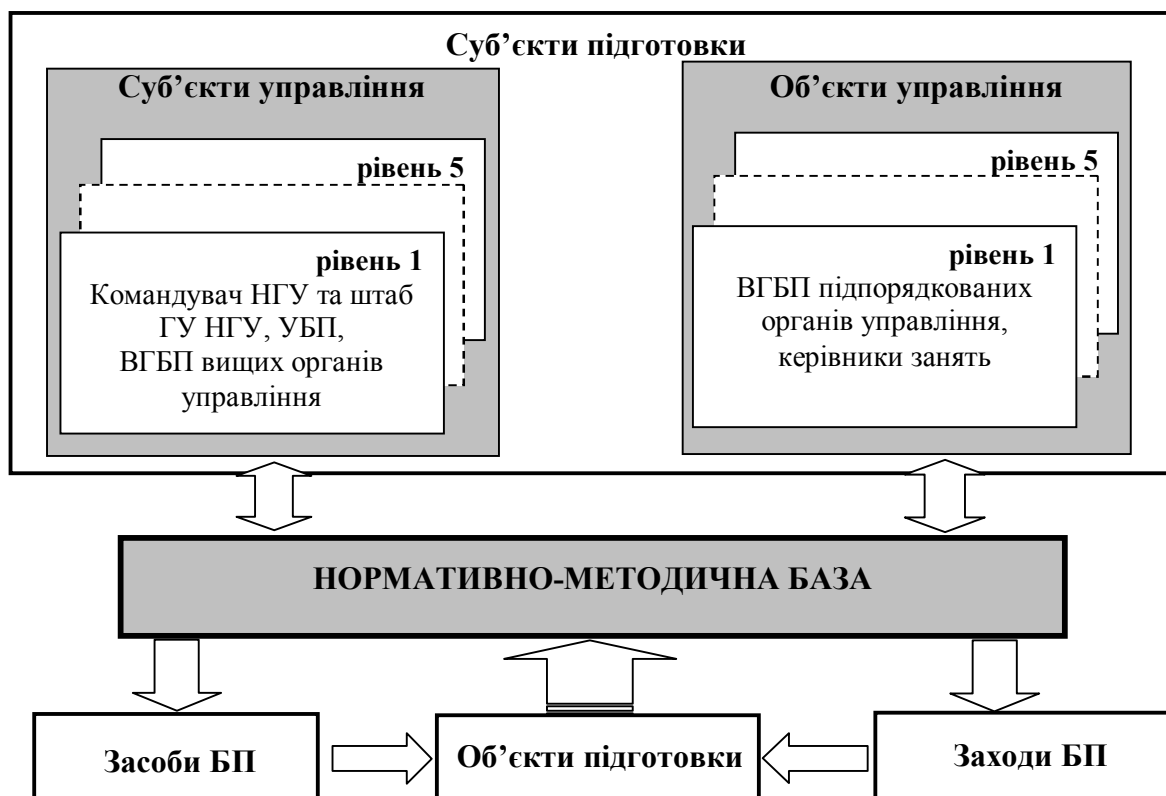

Рис. 2. Підсистема управління бойовою підготовкою

- планування заходів бойової підготовки;
- організація бойової підготовки, що включає своєчасну постановку завдань, доведення їх до всіх категорій особового складу, а також організацію виконання заходів бойової підготовки відповідно до вимог керівних та нормативно-методичних документів;
- здійснення систематичного контролю за ходом БП і надання допомоги, своєчасне й об'єктивне підбиття підсумків бойової підготовки;
- удосконалення навчальної матеріально-технічної бази.

Об'єкти управління реалізують визначені до суб'єктів підготовки завдання через заходи бойової підготовки та засоби навчання. Від об'єктів управління здійснюється зворотний зв'язок із суб'єктами управління шляхом подання донесень та звітів з результатами контролю та підбиття підсумків бойової підготовки.

Підсистема навчання та виховання залежно від завдань, які стоять перед військами в цілому, управліннями ОТО, військовими частинами і окремими підрозділами, забезпечує набуття особовим складом потрібних знань, умінь та навичок, а також морально-вольових якостей для досягнення необхідного ступеня підготовленості особового складу.

Завдання підсистеми навчання та виховання реалізуються шляхом проведення занять та інших визначених заходів у процесах підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації об'єктів підготовки (див. рис. 3).

Підготовка НГУ до виконання поставлених завдань у рамках підсистеми навчання та виховання здійснюється за трьома напрямками:

- 1) підготовка військовослужбовців та фахівців;
- 2) підготовка органів управління;
- 3) підготовка військ.

Підготовка військовослужбовців та фахівців охоплює підготовку командирів [професійну підготовку офіцерів, командирську підготовку сержантів і підготовку військовослужбовців військової служби за контрактом (далі – контрактники) старшинського складу], одиночну підготовку солдатів і підготовку фахівців з числа службовців та робітників. Підготовка зазначених категорій здійснюється у три етапи: **етап 1** – початкова підготовка; **етап 2** – підготовка за призначенням та введення в посаду; **етап 3** – поточна підготовка згідно із службово-бойовим призначенням. Розглянемо зміст підготовки військовослужбовців та фахівців більш детально.

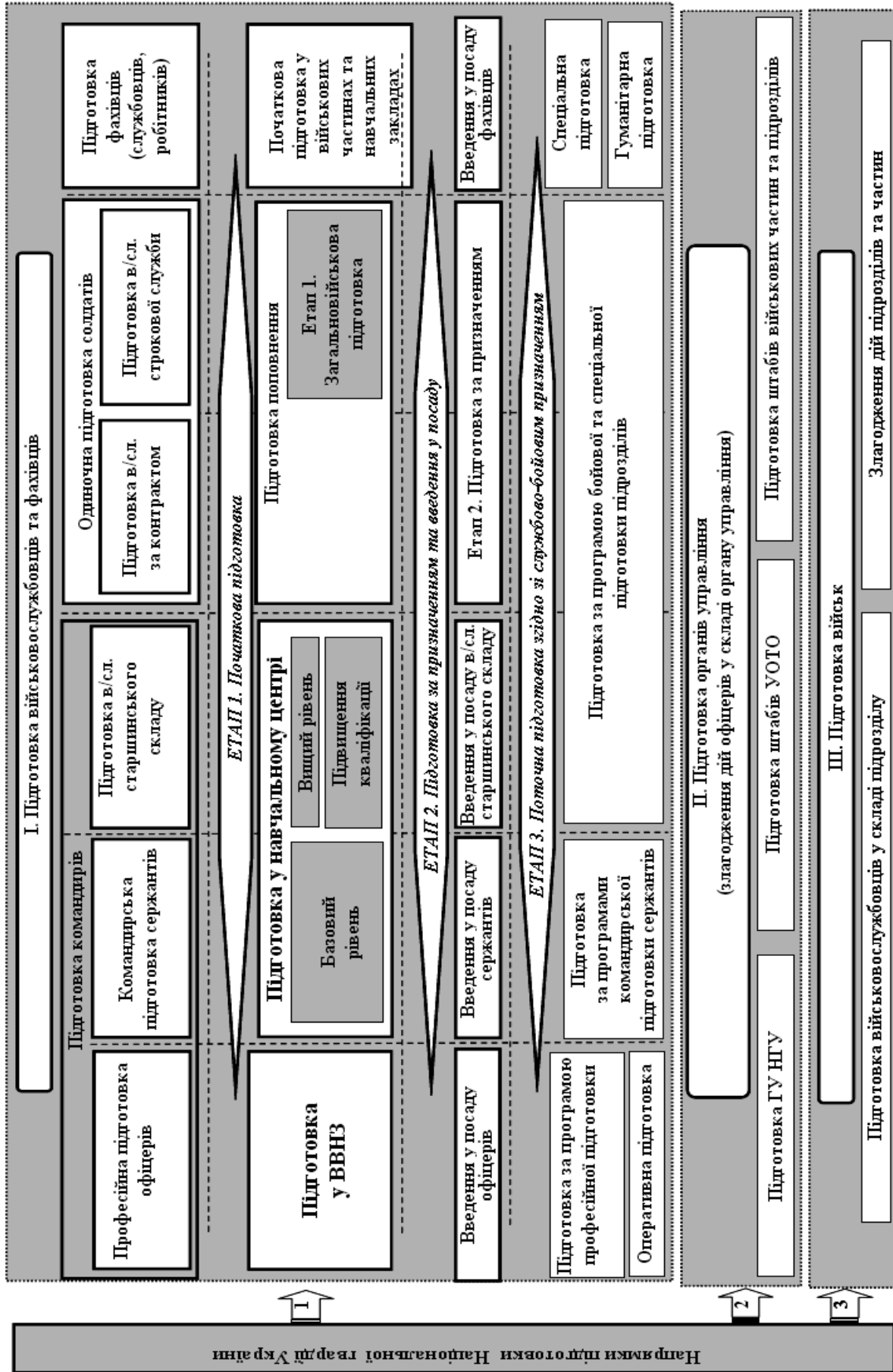

Рис. 3. Структура підсистеми навчання та виховання

Підготовка командирів [професійна (командирська) підготовка] – це система навчальних заходів, що проводяться з метою вдосконалення знань, умінь, навичок та набуття командирських якостей командного складу.

Професійна підготовка у НГУ проводиться з *офіцерами*, а командирська – з категорією “*молодші командири*”.

Основним видом підготовки генералів, старших офіцерів та органів управління оперативно-стратегічної ланки є *оперативна підготовка*.

Основні завдання оперативної підготовки: удосконалення знань і навичок генералів та офіцерів у галузі воєнного мистецтва; вироблення вмінь приймати обґрунтовані рішення, доводити до підлеглих бойові завдання, організувати взаємодію і всебічне забезпечення під час виконання поставлених завдань; налагодження дій командування і штабів для спільної роботи з управління військами (силами) із використанням засобів РЕБ, АСУ, зв'язку; навчання посадових осіб методиці підготовки, проведення навчань та інших заходів оперативної підготовки.

Розглянемо зміст командирської (професійної) підготовки з різними категоріями військовослужбовців:

- підготовка військовослужбовців на посади зі штатними категоріями військових звань “молодший сержант”, “сержант”, “старший сержант”;
- підготовка військовослужбовців на посади зі штатними категоріями військових звань “старшина”, “прапорщик”;
- підготовка військовослужбовців на посади зі штатними категоріями військових звань “старший прапорщик”;
- підготовка офіцерів.

Початкова підготовка військовослужбовців сержантського та старшинського складу здійснюється у навчальному центрі НГУ (в/ч 3007) за такими рівнями [6]:

- *базовий рівень підготовки* – 420 навчальних годин (підготовка військовослужбовців на посади зі штатними категоріями військових звань “молодший сержант”, “сержант”, “старший сержант”);
- *вищий рівень підготовки* – 125 навчальних годин (підготовка військовослужбовців на посади зі штатними категоріями військових звань “старшина”, “прапорщик”);
- *підвищення кваліфікації* (спеціальні курси) з підготовки військовослужбовців на посади зі штатною категорією військового звання “старший прапорщик” – 60 навчальних годин.

Після прибуття з навчальних частин сержанти проходять навчально-методичний збір при штабі частини, а також залучаються до роботи на навчальних зборах і беруть участь у підготовці поповнення.

Поточну підготовку згідно зі службово-бойовим призначенням військовослужбовців сержантського та старшинського складу в управліннях ОТО, з'єднаннях, військових частинах (підрозділах) здійснюють на планових командирських заняттях і на зборах при штабах батальйонів (полків).

Початкова підготовка офіцерів здійснюється у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ), а *поточна підготовка* – у системі професійної підготовки.

Професійна підготовка офіцерів спрямована на постійне вдосконалювання професійної майстерності офіцерського складу і здійснюється на зборах, планових заняттях і в процесі самостійної роботи. Розрахунок годин за предметами навчання на підготовку офіцерів різних категорій надається у відповідній програмі підготовки.

Одиночна підготовка солдатів включає *початкову підготовку* (підготовка поповнення) та *поточну підготовку згідно зі службово-бойовим призначенням* у ході проходження служби у системі бойової підготовки.

Підготовка поповнення здійснюється відповідно до вимог Тимчасової програми бойової та спеціальної підготовки підрозділів Національної гвардії України [5] та організується у *два етапи*.

Перший етап (загальновійськова підготовка та загальна підготовка за призначенням) проводиться у складі сформованих навчальних підрозділів у військовій частині протягом шести тижнів.

У цей період здійснюються:

- приймання особового складу поповнення, його розподіл, розміщення та медичне обстеження;
- вступні інструктажі з дотримання заходів безпеки та з питань пожежної безпеки;
- загальна підготовка протягом 23 навчальних днів (138 год);
- вивчення адміністрацією навчального збору морально-ділових якостей поповнення та спроможності ним виконувати завдання бойової служби;
- складання Військової присяги;
- загальна підготовка за призначенням – протягом п'ятого та шостого тижнів (заняття згідно з розкладом) у навчальних підрозділах (для військовослужбовців, які проходили

строкову військову службу незалежно від роду військ Збройних Сил України, здійснюється тільки підготовка за призначенням протягом двох тижнів у навчальному підрозділі та протягом двох тижнів у штатному підрозділі);

– розподіл особового складу поповнення по підрозділах.

Загальновійськова підготовка є основою навчання поповнення незалежно від майбутнього призначення. Метою загальновійськової підготовки є: набуття знань та навичок із загальновійськових дисциплін; визначення придатності кожного військовослужбовця поповнення для проходження служби у НГУ та підготовка поповнення до виконання обов'язків у повсякденному житті.

Другий етап (підготовка за призначенням) здійснюється протягом сьомого (заняття згідно з розкладом) і восьмого тижнів (заняття згідно з розкладом та стажування) у штатних підрозділах (крім підрозділів артилерії, ППО та танкових, особовий склад яких після прибуття у підрозділ розпочинає навчання за тематикою відповідних підрозділів).

Протягом сьомого тижня проводять:

– знайомство з підрозділом та розміщення;
– первинні інструктажі з дотримання заходів безпеки та з питань пожежної безпеки;
– вручення зброї особовому складу поповнення;

– теоретичну підготовку протягом 5 навчальних днів (30 год) під керівництвом визначеного командиром роти командира взводу в окремій групі з використанням НМТБ роти (наприкінці теоретичної підготовки командир роти організовує проміжний контроль з тактичної та фізичної підготовки).

Протягом восьмого тижня проводять:

– заняття (12 год – для ВЧОП та ВЧОГП) відповідно до визначеного командиром підрозділу тематичного розрахунку залежно від засвоєння навчального матеріалу особовим складом підрозділу;

– стажування за напрямком діяльності згідно із складеним командиром роти графіком;

– проведення заліків комісією з оформленням оціночної відомості і складанням акта про допуск до самостійного несення служби (за результатами складання заліків на підставі рапорту командира роти видається наказ командира військової частини, згідно з яким особовий склад допускається до самостійного несення служби);

– професійно-психологічну підготовку.

Підготовка фахівців з числа службовців та робітників має за мету засвоєння та подальше вдосконалювання їх професійних навичок

відповідно до займаних посад. Підготовка включає заняття зі спеціальної підготовки (20 год на рік) під керівництвом безпосередніх начальників (командирів) та заняття з гуманітарної підготовки (20 год на рік) шляхом проведення інформувальних із найбільш актуальних питань зовнішньої та внутрішньої політики.

Підготовка органів управління спрямована на подальше вдосконалювання злагодженості та оперативності у роботі командирів і штабів у разі приведення військ у вищі ступені бойової готовності, здійснення стійкого управління військовими частинами та підрозділами під час виконання бойових (службово-бойових) завдань за призначенням, організацію їх усебічного забезпечення та взаємодії. Підготовка органів управління як елемент підсистеми навчання існуючої системи БП НГУ складається з таких видів:

– підготовка ГУ НГУ, командування НГУ;
– підготовка штабів управлінь ОТО військ;
– підготовка штабів військових частин та підрозділів військ.

Перелічені види підготовки містять у собі комплекс заходів оперативно-штабної підготовки визначених категорій, які відрізняються один від одного змістом залежно від рівня організаційно-штатної структури НГУ, на якому вони проводяться. Підготовка ГУ НГУ складається з оперативно-штабної підготовки офіцерів ГУ НГУ та БП підрозділів бойового забезпечення ГУ НГУ. Підготовка штабів управлінь ОТО військ складається з оперативно-штабної підготовки офіцерів штабів та БП підрозділів бойового забезпечення штабів ОТО військ.

Підготовка органів управління охоплює професійне навчання та злагодження дій офіцерів, які входять до складу відділень штабу, тилу та служб, поєднання їх дій, а також злагодження дій управління частини (з'єднання) як органу управління в умовах мирного часу та за мобілізаційним планом.

Основними формами підготовки органів управління є проведення командно-штабних (штабних) тренувань та штабних літучок.

Підготовка військ здійснюється з метою підготовки їх до виконання завдань з урахуванням особливостей бойового призначення, умов виконання службово-бойових завдань згідно з діючими програмами навчання. Вона передбачає послідовну підготовку військовослужбовців у складі підрозділу та злагодження дій підрозділів і полку в цілому. Підготовка військ базується на індивідуальній підготовці військовослужбовців і злагодженості підрозділів. Для кожного виду

підрозділів (від відділення до батальйону) визначено терміни та етапи підготовки.

Навчання підрозділів і частин здійснюється на тактико-стройових і тактичних (тактико-спеціальних) заняттях, тактичних (тактико-спеціальних) навчаннях. Після закінчення занять і навчань з підрозділами здійснюється злагодження частини на полковому тактичному (тактико-спеціальному) навчанні із залученням органів взаємодії.

Підсистема забезпечення бойової підготовки містить у собі штатні озброєння і військову техніку частин та підрозділів, а також *навчальну матеріально-технічну базу бойової підготовки*, від наявності та якості яких певною мірою залежить ступінь досягнення мети бойової підготовки.

Навчальна матеріально-технічна база бойової підготовки являє собою сукупність матеріальних і технічних засобів, які використовуються для навчання та виховання особового складу, злагодження варт, військових нарядів, екіпажів і підрозділів, частин та їх органів управління. Вона включає:

— навчальні об'єкти і класи з технічними засобами навчання;

— озброєння, спеціальну техніку, засоби зв'язку та інженерно-технічні засоби охорони;

— військове навчальне майно;

— навчально-методичні матеріали.

За своїм характером, призначенням, обсягом відпрацювання завдань, місцем розташування навчально-матеріальна технічна база поділяється на *ротну, приказармену, полігонну, класну та НМТБ з фізичної підготовки* [4].

Висновки

Аналіз процесів бойової підготовки частин та підрозділів НГУ свідчить, що вони здійснюються в системі організаційних та цілеспрямованих заходів, які перебувають на різних ієрархічних рівнях і взаємодіють один з одним та мають спільну мету — забезпечення всебічної підготовки особового складу військ до виконання службово-бойових завдань. Навчальні заходи для підготовки різних категорій військовослужбовців, злагодження підрозділів, частин та органів управління (штабів) здійснюються у взаємозв'язку, в рамках системи бойової підготовки.

Запропоновано варіант побудови системи бойової підготовки, визначено склад її елементів і підсистем, завдання і функції як системи в цілому, так і її окремих складників. Розкрито характер взаємодії СБП із зовнішнім

середовищем та порядок функціонування цієї системи. Визначено, що основними компонентами СБП є підсистема управління, підсистема навчання і виховання та підсистема забезпечення бойової підготовки.

Таким чином, наявність науково обґрунтованої системи бойової підготовки дасть змогу знизити ризик виникнення помилок організаційно-методичного характеру, виявляти слабкі місця у системі бойової підготовки, а також здійснювати заходи щодо вдосконалювання її структури і підвищення ефективності функціонування.

Список використаних джерел

1. Наказ про затвердження та введення в дію Організаційно-методичних вказівок з бойової та спеціальної підготовки Національної гвардії України на 2016 рік від 10.11.2015 № 650 [Копія] / ГУ НГУ. — К.

2. Методичні рекомендації з планування бойової та спеціальної підготовки [Текст] / УБ та СП ГУВВ МВС України. — К., 2000. — 28 с.

3. Про вдосконалення системи бойової та спеціальної підготовки у внутрішніх військах МВС України [Текст] : вказівка командувача ВВ МВС України від 16.06.2010 № 185 [Копія] / ГУВВ. — К.

4. Методичний посібник зі створення та вдосконалення навчальної матеріально-технічної бази бойової підготовки [Текст] / УБ та СП ГУВВ МВС України. — К., 2000.

5. Розпорядження т.в.о. командувача Національної гвардії України Про апробацію у військових частинах Тимчасової програми бойової та спеціальної підготовки підрозділів Національної гвардії України від 07.12.2015 № Р-43 [Копія] / ГУ НГУ. — К.

6. Наказ командувача внутрішніх військ МВС України про затвердження Положення про організацію навчального процесу в навчальному центрі Внутрішніх військ МВС України від 08.08.2013 № 313 [Копія] / ГУВВ МВС України. — К.

7. Управління повсякденною діяльністю підрозділів [Текст] : навч. посіб. / О. П. Флорін, І. Ф. Ролін, О. М. Шаповал та ін. ; за ред. С. Т. Полторака. — Х. : Акад. ВВ МВС України, 2011. — 379 с.

Стаття надійшла до редакції 10.12.2015 р.

Рецензент — доктор військових наук, професор О. М. Шмаков, Національна академія Національної гвардії України, Харків, Україна